

Konya kırsal alanında kocası yurt dışında çalışan kadınların ruhsal sorunları

Hasan HERKEN*, Sıtkı KARACA*, İshak ÖZKAN*, Said BODUR**

* S.Ü.T.F. Psikiyatri Anabilim Dalı, **S.Ü.T.F. Halk Sağlığı Anabilim Dalı, KONYA

ÖZET

Bu çalışma Konya ili Kulu ilçesinin 3 köyü temel alınarak yapıldı. Köylerin rastgele yöntemle seçilen 5 sokağındaki tüm evli kadınlar, kocası yurt dışında olan 79 kadın ve eşi yurt içinde çalışan 90 kadın şeklinde iki grup olarak çalışmaya alındı. Her iki grup bazı demografik özellikler ve psikopatolojik belirti yönünden karşılaştırıldı. Kocası yurt dışında bulunan kadınların, diğer gruba göre psikolojik belirti gösterme oranı istatistiksel olarak anlamlı bulundu. Sosyodemografik özelliklerin belirti gösterme ile ilişki saptanmadı. Bulgular "kocanın yurt dışında bulunmasının ruhsal belirti ortaya çıkması için yeterli bir sebep olduğu" kanısını desteklemektedir. Bu da parçalanmış aileler sorununun hızla çözülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikiyatrik problem, kadın, çalışma, yurtdışı

SUMMARY

Psychiatric problems of women whose husband's works out of the country living in countryside

This study was performed mainly in 3 villages of Kulu, Konya. All of the wives living in 5 avenues of the villages which were chosen randomly were included in the study. They were divided into two groups first, group was consisted of 79 spouses whose husbands were working in the abroad and the second was consisted of 90 women whose husbands were working in Turkey. Both groups were compared in terms of some demographic and psychologic symptoms. First group had a significantly high ratio of psychologic symptoms compared to those of second group. No relation between sociodemographic features and psychologic symptoms was determined. Results suggest that "being abroad" is an enough reason for wives to exhibit psychologic symptoms. This means that separated families have to be united as soon as possible in order to solve these problems.

Key Words: Psychiatric problems, women, work, countryside.

Göç, bireylerin ya da toplulukların devamlı ya da geçici bir süre için yerleşim çevresinden başka bir yere yerleşmek üzere yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır (1). 1960'lı yılların ortalarından itibaren ülkemizde işsizlik oranındaki artış ve Batı Avrupa'da endüstrileşme sonucu iş gücü ihtiyacındaki artış yurt dışı işgücü göçüne yol açmıştır. Başlangıçta Batı Avrupa'ya olan göçler, 1973 petrol krizi sonrası Orta doğu ülkelerine yönelmiştir (2-5).

Göç, toplumsal ve ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir (3,6-8). Daha sonraları ise işgücü göçünün, hem yurt dışına göç etmiş, hem de yurt içinde bulunan, aile bireylerinin ruhsal yaşamına

etkisi bazı yazarlarca incelenmiştir (9-14).

Değişik bir toplum düzeninde yaşama zorunluluğu bireyi uyum sorunlarıyla karşı karşıya bırakır (9,12). Kişinin ruhsal ve toplumsal zorlanmaları hem ruhsal, hem de bedensel bozukluklara sebep olmaktadır (7). Kişinin yaşamında toplumsal ve ruhsal önemli sorunlara yol açar (9). Yine, işgücü göçü, işçinin geride kalan eş ve çocuklarında da, ailenin parçalanması sebebiyle birçok toplumsal ve ruhsal sorunlar ortaya çıkarır (9,15). Aile bireylerinin toplumsal konumunda farklılaşmanın ortaya çıkması kişilerde zorlayıcı etki yapmaktadır.

Haberleşme Adresi: **Doç. Dr. İshak ÖZKAN**, S.Ü.T.F. Psikiyatri Anabilim Dalı, KONYA

Helene Deutsch'e (16) göre, eşinden ayrılmak zorunda kalan kadınlarda problem, çocukluğunda anneye olan infantil bağımlılığın kocasına aktarımıdır. Görev nedeniyle kocasından ayrılmak zorunda kalan kadında da ayrılığa bağlı ruhsal problemler görülebilir. Ergenlik döneminde çözümlenememiş bağımlılık ve ödipal çatışmaları, kocanın yokluğunda ailenin yanına dönüş yapan kadınlarda gerilemeye yol açtığı ve çatışmaları ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir.

Ayrılığın başlangıcında kadında bir gerilim oluşur. Bunu çaresizlik takip eder. Bu duygu genellikle uyku bozukluğu kocanın bir tehlikeye maruz kaldığı ve sadakatsizlik ettiği şeklinde korkularla birliktedir. Köksal ve Sayıl'a göre kocaları yurt dışında olan kadınlar ayrılığa karşı tepkilerini anksiyete, organ nevrozu, konversiyon bozukluğu ve somatik belirtilerle göstermektedir(5). Öztekin'e göre, göçmen işçi eşlerinde psikomatik yakınmalar daha sık görülmektedir (5).

Araştırmada, kocanın iş bulmak amacıyla yurt dışına göç etmesi, kadının ekonomik şartlarının düzelmesine, daha iyi yaşam koşulları sağlanmasına rağmen, kocadan ayrı olma, yalnızlık, aile içindeki rollerinde değişim ve sorumluluklarının artmasının psikolojik durumu üzerinde olumsuz etkisi olacağı varsayımı temel alınmıştır. Çalışmada, kocası yurt dışına giden kadınlarda göçün psikososyal etkilerini ortaya koymak, bu durumu etkileyen değişkenleri tesbit etmek ve bu tür psikososyal problemlerin çözümünü için yapılacak çalışmalara veri sağlamak amaçlandı.

YÖNTEM

Bu çalışmanın evreni, Konya ilinde yurt dışına en çok işçi gönderdiği bilinen Kulu ve çevresidir. Köylerin seçiminde kaymakamlıktan ve muhtarlıklardan alınan ön bilgiye dayanarak yurt dışına çalışmaya giden erkeklerin yoğun olduğu 3 köy ve bunların rastgele yöntemle belirlenen 5'er sokaktaki tüm evli kadınları çalışma kapsamına alındı.

Bilgiler gözlem altında anket yöntemiyle elde edildi. Anket üç bölümden oluşmaktaydı. Birinci bölümünde, John Hopkins Üniversitesi'nce geliştirilen SCL-90-R (Symptom Check List-90-Revised) kul-

lanıldı. SCL-90-R, özellikle alan çalışmalarında hızlı veri elde etme avantajı sağlayan ve psikopatolojinin değerlendirilmesine yönelik, çok boyutlu bir listedir (17). Anketin ikinci bölümünde, araştırmaya alınan kişilerin sosyo-demografik özelliklerinin sorgulandığı ve örneğe çıkan tüm kadınların cevapladığı 14 sorudan oluşmaktadır. Anketin üçüncü bölümü ise, eş yurt dışında çalışan kadınlar tarafından doldurulması istenilen ve eşinin yurt dışındaki kalış süresi, yurda geliş sıklığı, aileye para gönderişi, eş ve çocuklarıyla ilişkisi sorgulandı. Ailenin ekonomik durumu bireylerin kendi bildirimleri esas alınarak değerlendirmeye alındı. Gözlemci olarak S.Ü.Tıp Fakültesi Psikiyatri A.B.D.'den bir araştırma görevlisi görev aldı. Görüşmeciler veri toplamak için belirlenen örneklemden 169 evli kadına ulaştı. Bulgular t-test ve ki-kare ile istatistiksel değerlendirilmesi yapıldı.

BULGULAR

Eşi yurt dışında çalışan kadınların % 58.2 kendi başına, % 30.4'ü kocasının anne-babası ile, % 6.3'ü kendi anne-babasıyla, %5.1'i diğer şekillerde kaldıkları tesbit edildi. Görüşülen 169 kadından 79'unun (% 46.7) kocası yurt dışında çalışmakta, 90 kadın ise (% 53.3) eşi ile birlikte yaşamaktaydı. Eşi yurt dışında bulunan kadınların yaş ortalaması 30.8±6.3 olup, ortalama evlilik süresi 14.5±13.4'dir. Eşi yurt içinde bulunan kadınların yaş ortalaması 33.5±0.8 ve evlilik süresi 15.3±7.3 olup, her iki grup arasında yaş yönünden anlamlı fark vardı (t=-2.42, p<0.05). Evlilik süresi yönünden ise fark yoktu (p>0.05).

Çalışmaya alınan kadınlar incelendiğinde, kocası yurt dışında çalışan 79 kadından 5'i, eşlerinin tekrar evlendiğini bildirdi (% 6.3). 90 kişilik diğer grupta 3 kadın (% 3.3) eşinin tekrar evlendiğini bildirdi (P>0.05).

Çalışmaya alınan, eşi yurt dışında çalışan kadınların eşlerinin % 36.7'si 5 yıldan az, % 44.3'ü 5-9 yıl, % 19'u 10 yıldan fazla dış ülkelerde kaldığı görülmektedir. Türk işçilerinin yabancı ülkelerdeki kalış süreleri ortalaması 7.31±5.69'dur.

Kadınların 53'ü (%31.1) okuma yazma bilmezken, 101'i (% 59.8) ilkokul mezunu, 15'ü (% 8.7) orta

Tablo 1. Çalışmaya alınan kadınların sosyo demografik özellikleri

	Eşi yurtdışında (n=79)			Eşi yurt içinde (n=90)			T O P L A M		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	x ²	Sd	P
Eğitim düzeyi									
Okur yazar değil	18	22.8	35	38.9	53	31.3			
İlköğrenim	57	72.1	44	48.9	101	59.8	9.7	2	0.07
Ortaöğrenim	4	5.1	11	12.2	15	8.7			
Ekonomik durum									
Düşük	3*	3.8	21	23.3	24	14.2	*9.72	2	0.007
Orta	33	41.8	45	50.0	78	46.2			
İyi	43	54.4	24**	26.7	67	39.6	**6.91	1	0.001
Çocuk Sayısı									
Yok	7	8.9	16	17.8	23	13.6			
1-2	35	44.3	22	24.4	57	33.7	8.33	2	0.016
2'den fazla	37	46.8	52	57.7	89	32.6			

öğrenim mezunu idi. İlköğretimi tamamlama oranı eşi yurt dışında olanlarda daha yüksekti. Eşi yurt dışında olan kadınların ekonomik durumlarını iyi olarak ifade etme oranı yüksekti (p<0.001) (Tablo 1).

Çalışmaya alınan kadınların % 66.3'ünün 1-4 çocuğu vardı. Eşi yurt dışında çalışan kadınların çocuk sayıları eşi yurt içinde olanlara göre 1 veya 2 çocuk sahibi olma oranı daha yüksek, 3 veya daha fazla çocuğa sahip olma oranı daha düşük bulundu (p<0.016) (Tablo 1).

Eşi yurt dışında çalışan kadınların GSI ortalaması 1.17(0.59 iken, eşi yurt içinde olanların da ise 0.83(0.48 idi. Eşi yurt dışında bulunan kadınların ruhsal belirti düzeyleri daha yüksekti (t=4.63, p=0.001) (Tablo 2).

GSI puanlarının 1'den büyük veya küçük oluşu, eşi yurt dışında veya yurt içinde olmasına bağlı

olarak önemli ölçüde değişmektedir (X²=; SD=1; P<0.001). Eşi yurt dışında çalışan kadınların % 69.6'sının GSI puanları 1'in üzerinde iken, eşi yurt içinde olan kadınlarda bu oran % 37.8 idi (Tablo 2).

Tablo 2. GSI puanlarının gruplara göre dağılımı

	GSI<1		GSI>1		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Eşi yurt dışında	24	30.4	55	69.6	79	100.0
Eşi yurt içinde	56	62.2	34	37.8	90	100.0
TOPLAM	80	47.3	89	52.7	169	100.0

x²: 17.11 SD=1 p<0.001

Eşi yurt dışında çalışan kadınlarla eşi yurt içinde çalışan kadınların SCL-90-R alt skala değerleri karşılaştırıldı. Somatizasyon dışındaki tüm alt skalalarda iki grup arasında fark saptandı (p<0.001) (Tablo 3).

Tablo 3. Çalışmaya alınan kadınların SCL-90 R alt skalalarının karşılaştırılması

	Eşi yurt dışında (n=79)		Eşi yurt içinde (n=90)		t	p
	Ort.	SS	Ort.	SS		
Obsesif-kompulsif belirtiler	1.20 ± 0.61		0.88 ± 0.61		3.41	<0.001
Kişiler arası duyarlılık	1.22 ± 0.61		0.87 ± 0.67		3.54	<0.001
Depresyon	1.41 ± 0.59		0.88 ± 0.61		5.73	<0.001
Anksiyete	1.44 ± 0.66		0.99 ± 0.66		4.43	<0.001
Öfke-düşmanlık	1.25 ± 0.91		0.76 ± 0.77		3.80	<0.05
Fobik anksiyete	0.82 ± 0.48		0.61 ± 0.61		2.47	<0.001
Paranoid düşünceler	0.89 ± 0.65		0.52 ± 0.52		4.11	<0.001
Psikotik belirti	0.60 ± 0.43		0.41 ± 0.40		2.96	<0.01
Somatizasyon	4.42 ± 0.68		0.88 ± 0.62		1.73	<0.05
Ek skala	1.18 ± 0.68		0.88 ± 0.62		3.00	<0.01

Kocanın yurt dışında kalış süresi, izne geliş sıklığı ve izinde kalış süreleri ile kadınların GSI puan ortalamaları arasında bir ilişki bulunmadı ($p>0.05$).

Eşinin, kendisine gönderdiği parayı yetersiz bulanların oranı % 39.2, yeterli bulanların oranı % 60.8 idi. Kadınlar eşlerinin çocuklara karşı ilgisini % 56.3 ilgili, % 29.2 çok ilgili, % 12.5 ilgisiz ve % 2.1 hiç ilgisi yok şeklinde ifade ettiler.

Eşi yurt dışında çalışan kadınların rahatsız oldukları bir diğer konu, eşinin bir başka kadınla ilişkisinin olabileceği şüphesi veya bir başka kadınla ilişkisinin olmasıdır. Eşinin başka bir kadınla ilişkisinin olmadığını söyleyenlerin oranı % 55.9, ilişkisinin olduğunu söyleyenlerin oranı ise % 44.1'dir.

TARTIŞMA

Araştırmaya alınan her iki grubun evlilik süreleri bakımından anlamlı fark yoktu. Yaş ortalamalarının eşi yurt dışında çalışanlarda daha küçük ve çocuk sayılarının az olması genç evlilerin daha çok yurt dışına çalışmak amacıyla çıkmasına, eşleriyle beraber kaldıkları sürenin azlığına ve eşlerin içinde buldukları kültürün etkisiyle daha az çocuk yapma isteğine bağlı olabilir (18,19). Eşi yurt dışında olanların eğitim düzeylerinin daha yüksek olması (Tablo 1) yaşlarının daha genç olması ile açıklanabilir. Ülkemizde her geçen dönem okullaşma oranı giderek artmaktadır.

Kocasını yurt dışında çalışan kadınlar daha iyi ekonomik koşullara sahiptir. Bu bulgular, önceki araştırmalarla uyumludur (5,15). Eşin yurt dışında kalışı, F.Alman istatistiklerinden (3), daha kısa süre olduğu görülmektedir (7).

Eşlerinin yokluğunda kadının kalış şekli, önceki araştırmacıların da tesbit ettiği gibi, daha çok çocuklarıyla çekirdek aile tipinde veya erkeğin annesinin ve yakın akrabalarının koruması altında bulunmaktadır (5,16).

Eşi yurt dışında çalışan kadınların önemli bir kısmı eşlerinin başka kadınla ilişkisi olduğunu söylemektedir. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte göçmen işçilerin ikinci eşle evlenme oranı diğer gruptan yüksek bulunması bunu doğrulamaktadır. Türkiye'de birden fazla kadınla ev-

lenme kentlerde % 1, kırsal alanda ise % 3, ortalama % 1.6-1.9 olarak bildirilmiştir (20). Kocasını yurt içinde olan ve köyde yaşayan kadınlardaki oran Türkiye ortalamasını yansıtırken, eşi yurt dışında olanlarda oran yüksektir.

Erkeğin yurda geliş sıklığı, genellikle yılda bir kez ve ortalama bir ay süreli olması, yurda gelişin çoklukla yılda bir kez ile sınırlı olması, çalışma şartları, uzaklık ve geliş-gidişin masrafından kaçınma düşüncesinden kaynaklanabilir.

Somatizasyon dışındaki alt skalalarda ve genel semptom puanının (GSI), kocasını yurt dışında çalışanlarda daha yüksek bulunması, ekonomik düzeyleri yüksek olmasına rağmen evin ve aile fertlerinin sorumluluğunu yüklenmenin zorluklarından kaynaklanabilir. Başka çalışmaların da vurguladığı gibi, işgücü göçü sebebiyle eşinden ayrı yaşayan kadınların, daha iyi yaşam koşullarına rağmen; ayrılık, artan sorumluluk ve kayıp duygusuna bağlı olarak psikosomatik rahatsızlıklarının arttığı bir gerçektir (5).

Her iki grup arasında sosyodemografik özellikler açısından kocasını yurt dışında çalışan kadınların aleyhinde olumsuz bir özellik görülmedi. Kocanın yurt dışında kalış süresi, izine geliş sıklığı ve kalış süreleri açısından genel semptom puanıyla anlamlı ilişki bulunmadı. Bütün bunlar kocanın yurt dışında bulunmasının ruhsal belirti ortaya çıkması için yeterli bir sebep olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Siyasetçiler, işgücü göçünün dış ticaret açığını kapatması, ekonomist ve bilim adamları, ülke ekonomisine etkileriyle ilgilenmektedir. Göçün sosyokültürel ve aile kurumuna olumsuz etkileri göz ardı edilmiştir.

Göç olgusunun Türk toplumuna ve göç eden bireyin ailesine ekonomik yararlar sağlamış olmasına rağmen, aile birleştirilmesinden yararlanamayan veya başka nedenlerle geride kalan kadın için psikososyal problemler getirmektedir.

Bu çalışmada göç veren ailenin bir bireyi, sadece geride kalan kadın ele alınmıştır. Göç eden kişinin, eşiyile birlikte göç eden kadının, göç eden veya geride kalan çocukların sorunlarının ele alınacağı araştırmaların yapılması konunun tümüyle ortaya konmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Aydoğan F. Van'da kırsal kesimden kente gelen ailelerin evlenmeye ilişkin tutum ve davranışlarındaki değişimler. Aile Kurultayı Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerleri. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1995. p. 166-74.
2. Ozankaya Ö. Toplum bilime giriş. Ankara: A.Ü. SBF Yayınları;1979:166-78.
3. Bostanoğlu Ö. Türkiye'den Federal Almanya'ya yönelen dış göç hareketi ve yarattığı mekansal oluşumlar. Amme İdaresi Dergisi 1987;20:89-106.
4. DIE. İstatistik Göstergeler 1923-1990. Ankara: Başbakanlık DIE Yayınları,1992:269-80.
5. Canat S. Ankara'nın Abidinpaşa Semtinde eşleri yurt dışında çalışan kadınların psiko-sosyal sorunlarına ilişkin bir araştırma [Doçentlik Tezi]. A.Ü.T.F. Psikiyatri ABD. Ankara:1981.
6. Abadan-Unat N. Yurt dışına göçen Türk iş gücü ve dönüş eğilimleri. AÜ SBF Dergisi,1972;27:43-72.
7. Barışık A. Dış göçler ve işçi ailelerinin uyum sorunları. I. Aile Şurası Bildirileri. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara 1991:221-33p.
8. Birsun M. Almanya'daki Türk işçi ailelerinin yapısal özellikleri tutumları-beklentileri, kazançları ve kayıpları. 3. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara 1984, p.268-277.
9. Adasal R, Ege I, Kökksal C. Dış ülkelerdeki yurtdaşlarımızda ortaya çıkan psikiyatrik sendromlar. Nöro-Psikiyatri Arşivi, 1969.p. 108-13
10. Dilsiz B. Göçmen işçi çocuklarının ruh sağlığına ilişkin bir araştırma. 13. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi. Ankara,1977:p.108-13.
11. Moilanen I, Myhrman A, Kuure O. Social environment and mental health in returning migrant children. Arctic Medical Research 1994;53:32-9.
12. Hurh WM, Kim KC. Correlates of Korean immigrants' mental health. Journal of Nervouse & Mental Disease 1990;178;703-11.
13. Babaoğlu A. Almanya'daki Türklerin ikinci kuşağında psikiyatrik problemler. 19. Nöroloji-Psikiyatri Kongresi, Ankara,1983:p.9-10.
14. Saydam B. İsviçre'deki opiat bağımlısı ikinci kuşak göçmenlerin psiko-sosyal konumları ile ilgili karşılaştırmalı bir araştırma. Nöro-Psikiyatri Arşivi 1988;25:1-2.
15. Öztekin Z,A. Yurt dışında çalışan Türk işçileri ve ailelerinin sağlık sorunları konusunda bir çalışma. H.Ü.T.F. Halk Sağlığı ABD. Ankara 1578.
16. Aktuna Y. Asker eşlerinin ayrı yaşamadan doğan problemleri. Nöro-psikiyatri Arşivi 1975;12:32-3.
17. Derogatis LR, Meyer JK, King KM. Psychopathology in individuals with sexual dysfunction. Am J Psychiatry 1981;138:757-63.
18. İnceoğlu D, Erkman G, Aytar G. Yurtdışından kesin dönüş yapan ebeveynlerin çocuk yetiştirme ve aile yaşamı tutumu açısından Türkiye'deki ebeveynlerle karşılaştırılması. 21. Nöroloji-Psikiyatri Kongresi. Adana, 1985:p22-3.
19. Güvenç B. İnsan ve Kültür. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991.
20. Kabasakal Ö. Aile eğilimleri. Türkiye Aile Yıllığı. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara: 1991:p.71.